

mederi in confessionibus animabus fidelium christianorum, quos invenio quotidie illaqueatos istis exactionibus. Quodsi nolumus illis impendere beneficium absolutionis, nisi restituant, conijcimus illos in magnam desperationem, et a sacramento confessionis et communionis avocantur, et peccatum, quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere in alia infinita trahit. Si autem illos absolvimus, non cogendo eos ad restitutionem, vereor onerare propriam conscientiam et ne mea exigua caritas, quae me ad audiendas confessiones movet, contra propriam conscientiam militet.

Quamobrem, quemadmodum majores causae ad sedem apostolicam referuntur, ita nos ad tuam R. P. confugimus, ut de hac re nos instruas, et quam sententiam in hac re sequi debeamus ostendas, ut alacriori animo possimus confessiones, quae frequentissimae sunt apud nos, audire et animas fidelium christianorum consolari.

IV.

De beneficiis ecclesiasticis instructio ad usum confessoriorum.

Quia saepe contingit periculose abuti potestate ligandi et absolvendi, vivificando animas, quae non vivunt, et mortificando eas, quae non moriuntur,¹ quum ii ad confessionem accedunt, qui vel plura beneficia habent, vel in iis non resident, vel immoderatas obtinent pensiones, ne id nobis nostro et eorum, qui ad nos veniunt, periculo contingat, notari possunt sequentes suppositiones et regulae ex iis deductae, quas ex ipso jure et doctoribus excerpimus.

Caput I. De pluralitate beneficiorum.

Prima ergo suppositio sit, quaestionem, an liceat uni plura beneficia habere, non esse a jure divino expresse decisam.

Quod ex eo constat, quia neque pontifices dispensare contra jus divinum possunt, neque catholici doctores diversa sentirent; quae tamen fieri videmus. Satis fuit in scriptura fundamenta fidei et morum expresse declarari, ejusmodi vero, quae ad gubernationem ecclesiae pertinent, Spiritui Sancto, qui pastores et rectores ecclesiae erat doctorurus, tradenda relinquere et eorundem rectorum et pasto-

¹ Ezech. 13, 19.

Lainez, Vota Tridentina etc.

rum prudentiae. Ideo loca, quae ex scripturis produciuntur, non convincunt aperte, hanc pluralitatem esse illicitam. Nam quod ajunt, sacerdotes vel levitas, qui in una tribu domum vel suburbana habebant, non potuisse similem in alia tribu possidere portionem,¹ non convincit; quia illa divisio ad praecepta judicialia pertinebat, quae christianis non obligant, quum abrogata jam sint. Illa etiam sententia Domini: „Nemo potest duobus dominis servire,”² quia de dominis duobus contrariis loquitur, quales sunt Deus et mammona, non probat, aliquem duas habere ecclesias non posse; quia illae contrariae non sunt sibi, sicut neque plures civitates, quas videmus per unum principem regi. Neque illud illicitam beneficiorum pluralitatem probat, quod apostolus ait: „Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat;”³ quia sicut quandoque expedit ecclesiae, ut unus plura habeat beneficia, ita nihil repugnat, Deum ad munus ea regendi quemcumque vocare. Sed nec illud expresse ad hanc rem decidendam sufficit, quod ait apostolus: „Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum sumus in Christo”⁴ etc.: licet enim neque omnia membra eundem actum habeant, neque unum duo vel plura munera subeat, potest tamen ob necessitatem vel utilitatem aliud munus quandoque exercere. Nam licet manuum officium sit apprehendere, nihil tamen prohibet, ob necessitatem manibus quasi pedibus uti. Quod item ait apostolus, episcopum debere esse unius uxoris virum,⁵ de vera uxore est accipiendum juxta literam; quodsi mystice ecclesiam uxoris vocabulo intelligamus, tunc illud praeceptum obligat, quum necessitas vel utilitas ecclesiae non postulat, ut quis plures habeat ecclesias.

Vera est igitur prima haec suppositio, quam etiam divus Thomas⁶ asserit. Secunda suppositio: Unum cleri-

¹ Num. 35. 1 ss.; Deut. 10, 9; 12. 12; 14, 27. 29; 18. 1 ss.; Jos. 21.

² Matth. 6. 24.

³ I. Cor. 7. 20.

⁴ Rom. 12. 4. 5.

⁵ I. Tim. 3. 2.

⁶ Quodlib. IX. qu. 7. art. 15.

cum plura habere beneficia, multa rationi dissona et absurda communiter continere, si jus naturae consulatur; quibus tamen interdum carere et licitum reddi potest.

Non enim ita illicitum est, unum plura habere beneficia, ut sit per se et essentiam suam malum, et¹ reddi nullo modo possit bonum, sicut mentiri vel invidere. Sed ita est illicitum, ut quoque licere possit, sicut hominem occidere; quod quamvis communiter malum sit, in casu tamen bonum redditur, utpote quum occisio² potestate publica fit ob delictum, quod mortem mereatur. Hujusmodi ergo est, unum clericum plura habere beneficia.

Communiter tamen contra Dei et proximi militat charitatem, et habenti valde nocet. Nam si Deus respiciatur, quum beneficia ob officia instituta sint, quot sunt beneficia, tot esse debent ministri divinae laudis praedicta officia exercentes; et ideo, quum unus plura habeat beneficia, Deum sua laude privat. Evenit etiam, ut cura animarum per plures pastores exercenda, si per unum vel plures mercenarios exercentur, neglecta jaceat, aedificia etiam ecclesiastica collabantur et alia templorum ornamenta pereant; hospitalitas etiam per plures exercenda et aliae eleemosynae minuantur. Quae omnia contra Dei charitatem fieri est manifestum. Proximi etiam beneficia laeditur, quia saepe digni egent, dum alii luxuriantur et ebrii sunt; et ideo aufertur iis animus vacandi literis et bonis moribus, dum praemia ab iis tolluntur; datur etiam materia vagandi et necessitatis, ut mendicent, urget. Fundatores quoque sive vivi sive defuncti injuria afficiuntur, dum non mandatur executioni lex, quam de sua re tulerunt. Ex quibus constat, hunc abusum laedere proximi charitatem.

Illi etiam, qui plura beneficia male obtinent, gravior se quam alios laedunt, dum contra rationem se ad plures operas praestandas ex ambitione et avaritia praesumptuose obligant; quum tamen nec idem operarius eandem operam diversis tribuat, neque fidelis dispensator uni ministro portiones

¹ In ms. sequitur quod.

² Ms. occasio.

decem minorum tribuat, neque idem membrum in diversis sit corporibus, neque idem lapis in diversis aedificiis, vel una arbor vel planta in diversis agris. Hi vero, quum vix operam unius praestent, in diversis tamen ecclesiis volunt esse, in quos recte Bernardus ait: „Unus est in officiis, et plures¹ in beneficiis, ergo plaris eris in suppliciis.“

Tertia suppositio sit: Sicut jure naturali consulto prohibetur communiter pluralitas beneficiorum, ita etiam prohibita est de jure canonico. Quod varii canones asserunt, ut De praebendis c. Quia in tantum² et c. Referente,³ c. Ad haec,⁴ c. Praeterea,⁵ c. Quum non ignores,⁶ c. De mulcta,⁷ et De clericis non residentibus c. Quia nonnulli,⁸ et De praebendis libro sexto c. Licet,⁹ c. Quum singula;¹⁰ et De praebendis Clementina Si plures;¹¹ et De praebendis Extravag. Exsecrabilis.¹² Quibus in locis prohibetur beneficiorum pluralitas. Sed quia in secunda suppositione diximus, incommoda, quae beneficiorum pluralitatem sequuntur, tolli posse, quum vel ecclesiae utilitas eam fieri postulat vel necessitas urget, ideo et jura canonica eandem pluralitatem licitam dicunt, quoniam cum dispensatione plura beneficia obtinentur, ut patet De praebendis c. De mulcta;¹³ et De praebendis libro sexto c. Hi qui,¹⁴ c. Non potest,¹⁵ c. Si tibi,¹⁶ et De praebendis Clem. Si dignitatem,¹⁷ et Clem. Si plures, Clem. Si Romanus,¹⁸ et Clem. Si juxta,¹⁹ et De Praebendis Extravag. Exsecrabilis.

Ex suppositis inferantur sequentes regulae a confessoribus adnotandae circa beneficiorum pluralitatem.

¹ Ms. *plaris*.

² C. 7. *ibid.*

³ C. 14. *ibid.*

⁴ C. 28. *ibid.*

⁵ C. 2. (III, 4).

⁶ C. 3. (III, 2).

⁷ Capitibus jam supra citatis numeri iterum non adduntur.

⁸ C. 12. (III, 4).

⁹ C. 26. *ibid.*

¹⁰ C. 4. *ibid.*

¹¹ C. 5. (III, 5).

¹² C. 13. *ibid.*

¹³ C. 15. *ibid.*

¹⁴ C. 3. (IV, 3).

¹⁵ C. 32. *ibid.*

¹⁶ C. 4. (III, 2).

¹⁷ C. 21. *ibid.*

¹⁸ C. 1. (III, 2).

¹⁹ C. 6. *ibid.*

Harum prima est, quod ubi jus canonicum dispensat, licite quis habet plura beneficia, etiam curata. Quod probatur ex secunda et tertia suppositione. Si enim, ubi est utilitas vel necessitas ecclesiae, tolluntur mala, quae communiter sequi solent beneficiorum pluralitatem, et ideo in iis casibus dispensari potest et cum dispensatione licite haberi, sequitur quod dispensante jure (quod non nisi ob necessitatem vel utilitatem ecclesiae facit), licite aliquis plura habet beneficia.

Dispensat autem jus in quinque casibus.

Quorum primus est, quum beneficia ita tenuia sunt, ut unum eorum non possit ita sustentare eundem ministrum, ut ecclesiae utilitas requireret; quod additur, quia ubi beneficium posset sustentare ministrum vilioris conditionis idoneum illi ministerio,¹ non est opus multa beneficia similia tribuere alicui nobili vel pomposo, quia sufficientia haec reddituum non tam referenda est ad commodum personae quam ecclesiae. Quod autem in hoc primo casu jus dispenset, patet ex c. Unio C. 10. q. 3.² Debet autem censi, quod requiratur ad convenientem sustentationem, a probo et prudenti viro, considerante varietatem temporum, locorum et personarum. Nam, ut Dionysius Carthusianus ait, anno Domini 1208 doctores Parisienses judicaverunt, sufficere ad sustentationem ministrorum beneficium habens annuos redditus 15 librarum Parisiensium, et plura beneficia hujus valoris non posse ab uno licite retineri; postea vero patres concilii Basiliensis censuerunt, ad sustentationem unius doctoris sufficere ducentos florenos; nunc autem pluribus opus est.

Secundus casus est, quando rari clerici reperiuntur idonei; tunc enim praestat uni plura committere idoneo, quae vicissim curet, quam singulis singula ineptis tribuere. Hic autem casus habetur in c. Clericus C. 21. q. 1.³

Tertius casus est, quum una ecclesia pendet ex alia ecclesia, quia ad invicem sunt conjunctae; modo tamen unio ob necessitatem vel utilitatem ecclesiarum facta sit,

¹ Ms. *ministro*.

² C. 3.

³ C. 1.

et non in damnum ecclesiae ob commoditatem et utilitatem privatam. Et hic casus habetur in c. Eam te De qualitate ordinandorum.¹

Quartus casus est, quando ecclesia est annexa alicui praebendae vel dignitati, fundatae in ecclesia cathedrali, quae quidem residentiam requirit, modo tamen in beneficio annexo habet sufficientem vicarium. Hic casus constat ex c. Extirpandae De praebendis;² quamvis forte intelligendus esset, quando plus prodesset ecclesiae residentia in ecclesia cathedrali, quam in beneficio annexo, ut erat olim, quum canonici et alii dignitates vel praebendas habentes erant consultores episcopi vel exercebant aliquam jurisdictionem; nunc vero, quum otiosi sint et tamen occupent sedem aliquam, praestaret fortassis residere³ in beneficio curam habente animarum, quam in ecclesia cathedrali.

Quintus casus est, quum quis habet unum beneficium in titulo et aliud in commendata. Quod tamen intelligendum est, quando commendata haec sit ex necessitate ecclesiae, quum non reperitur idoneus ad tale beneficium recipiendum in titulo, vel quando utilitas ecclesiae id poscit. Secus autem res haberet, si respiceretur tantum utilitas privata. Ea vero commendata fit ad utilitatem ecclesiae, si curam habet animarum et tale beneficium committitur idoneo, vigesimum quintum annum attingenti, et ita, ut ad sex menses illam habeat commendatam; c. Nemo De electione libro sexto.⁴ Unde perpetui commendatarii in fraudem juris, prohibentis habere plura beneficia, introducti videntur.

Secunda regula sit: Extra dictos casus juris, ubi adest justa causa dispensandi et accedit summi pontificis vel alterius, ad quem pertinet, dispensatio, licite quis habet plura beneficia, etiam curata. Quod patet ex superiori regula. Nam si, ubi jus dispensat, id licet, quia adest justa causa simul cum juris dispensatione, ergo idem erit

¹ C. 4. (I. 14).

² Ms. praesidere.

³ C. 30. (III. 5).

⁴ C. 15. (I. 6).

ubi is, ad quem pertinet, dispensat, quum adest causa. Ut enim excommunicatio, quae a iudice fertur, ligat, sicut illa, quae fertur a iure, ita etiam dispensatio, quae fit ab homine, relaxat, sicut illa, quae fit a iure. Est autem justa causa dispensandi vel necessitas, quando non sunt ministri idonei vel beneficia sunt parva, vel utilitas ecclesiae, quae aequalis vel major quandoque est ob nobilitatem vel literaturam vel sanctitatem unius ministri, ac si plures eo inferiores ministrarent, ut dicitur in cap. De mulcta De praebendis. Quod tamen intelligendum est, ubi iam dicta nobilitas vel literatura vel sanctitas re vera plus vel aequè prodest ecclesiae, non autem ubi solum prodesse posset. Nec enim sat est ovibus, quod quis nobilitate vel scientia possit illis plus prodesse, si adesset, ubi absens est; sed opus est, ut resideat et dictis dotibus serviat animarum salutem. Et ideo communiter loquendo, ut Dionysius Carthusianus ait, praestaret huiusmodi literatis vel nobilibus singula beneficia pinguiora concedere, quam plura in unum congerere.

Tertia regula est: Licet adsint justae causae dispensandi, si non adsit dispensatio, non licet plura habere beneficia, quorum unum sufficit alere ministrum, nisi forte ubi adest probata consuetudo in contrarium. Quod probatur, quia quamvis, ubi est causa dispensandi, pluralitas beneficiorum non repugnat juri naturae, quod in eo casu non militat, pugnat tamen¹ contra jus positivum, ut tertia suppositione citatum est, quod huiusmodi pluralitatem prohibet, nisi forte contraria consuetudine esset abrogatum. Talis enim consuetudo vicem dispensationis obtinet.

Quarta regula est: Licet adsit dispensatio, si tamen non est justa causa dispensandi, non licere in foro conscientiae habere plura beneficia etiam non curata, modo unum sufficiat ad alendum ministrum, tenerique eum, qui plura habet beneficia, uno retento, reliqua renuntiare. Quae sententia fere est omnium doctorum, quam tenent divus

¹ Ms. autem.

Thomas¹, Guilelmus Parisiensis libro de collatione beneficiorum, auctor libri apum², auctor libri de virtutibus et vitiis, Dionysius Carthusianus in libro de pluralitate beneficiorum³, Gabriel in quarto sententiarum et alii summistae, Abbas⁴ etiam et Ostiensis⁵ super caput Exstirpandae De praebendis. Quae regula probatur primo, quia quum dicti doctores, qui religiosi erant et sine passione in hac re judicabant, quum plura beneficia non haberent, quum illi, inquam, ita sentiant, potius eis credendum est, quam aliis, qui paucissimi sunt, vel qui plura beneficia habent vel habere volunt. Ideo periculo se exponit, qui illis potius credit, quam aliis. Secundo quia, quum habere plura beneficia, non sit mere positivum, ut putavit Innocentius IV., sed potius contra jus naturae, ut probatum est, sequitur, quod papa dispensare non potest, quia nec potest violare jus naturae, et quia pontifex dispensator est, non dominus beneficiorum. Ideo dissipare illa non potest per se ipsum, nec cum alio dispensare, ut ea dissipet. Tertio quia, quum unum beneficium sufficiat ad alendum ministrum, ex ambitione vel avaritia quis plura accipit. Quae duo vitiosa dispensatio non potest licita reddere.

Neque militant objectiones, quae contra hanc doctrinam fieri solent.

Quarum prima est: Licite potest quis obtinere unum beneficium quantumvis pingue. Igitur poterit habere plura tantundem reddituum habentia, quantum illud pingue habet. Respondetur, non sequi id licere; quia unicum beneficium, quantumvis pingue, unicum servitium exigit, plura vero beneficia, quantumvis tenuia, plura servitia vel officia requirunt. Ideo eis non sufficit unicus minister. —

¹ Quodl. IX. qu. 7. art. 15.

² Intelligi videtur Thomas Cantimpratanus, qui scripsit De bono universali sive De apibus mysticis.

³ Opuscula Dionysii C insigniora. ed. Coloniae Agrippinae 1559, p. 1163 ss.

⁴ Videlicet Paormitanus (Tudeschi † 1445).

⁵ Henricus de Bartholomaeis, card. Ostiensis, † 1271.

Secunda obiectio sit, quia tunc dispensatio nihil valeret, et perinde esset, ac si papa non dispensaret. Respondetur, dispensationem professe non quidem, ut liceat id, quod est contra jus naturae, sed ut censurae canonicae, quas incurreret is, qui plura beneficia sine dispensatione haberet, tollantur, et ut titulum in foro exteriori habeat. Ideo Gregorius pontifex requisitus a fratre Bernardo dominicano, an dispensatio redderet tutos eos, qui plura habent beneficia, fertur respondisse: Non possum nisi tantum super vexatione detinentium dispensare. Solum igitur dispensatio facit, ne vexentur a iudicibus, qui plura detinent beneficia. — Tertia obiectio est: Innocentius quartus super c. Quum ad monasterium De statu monachorum¹ ait, licere quidem plura habere beneficia, modo papa dispenset. Respondetur, non esse sequendum hac in re Innocentium, quod longe plures contrarium sentiant theologi et canonistae; tum etiam, quia falso nititur fundamento; putat enim, pluralitatem beneficiorum tantum esse prohibitum jure positivo, quam tamen probavimus jure naturae prohiberi, quum non adest causa dispensandi. — Quarta: Possunt bene expendi redditus in pias causas; ergo ita expendenti licebit plura habere beneficia. Respondetur, non sat esse bene expendere fructus; sed opus esse, ut praestet quis officia, ad quae exhibenda beneficia sunt instituta. Nec enim sat est, ut quis bene expendat salarium regium, sed opus est, ut exhibeatur regi servitium, propter quod salarium recipitur. — Quinta: Quia habet quis vicarium bene servientem; ergo tunc licebit habere plura beneficia. Respondetur, raro accidere, ut mercenarius tam bene serviat, ut proprius pastor. Et quando id accideret, illi potius, qui laborat, dandi essent fructus, et non pastori non servienti. Liceret etiam habere beneficia mulieribus, si sat esset per personas vicarias servire.

Quinta regula, quae aliarum epilogus est: Tunc solum habere plura beneficia licere, quando concurrunt duo; alterum est: causa dispensandi ob publicam sive utilitatem ecclesiae vel ejus necessitatem; alterum est: dispensatio

¹ C. 6. (III, 35).

pontificis vel alterius habentis auctoritatem, vel consuetudo vim dispensationis obtinens. Quando vero utrumque horum deest, vel alterum, illicita est beneficiorum pluralitas.

De qua, quae dicta sunt, sufficiant.

Caput II. De residentia.

Circa residentiam sit prima suppositio, quaestionem, an liceat non residere eum, qui curam habet animarum sive beneficium, quod servitium exigit in certo loco, non esse expresse decisam jure divino. Quod ex eo constat, quia doctores catholici de hoc dissident, et jura et pontifices saepe dispensant; quod non eveniret, si jus divinum clare et expresse non residentem damnaret.

Secunda suppositio sit ista: Episcopum sive curatum non residere, multa deformia et juri naturae adversa continere, sed quae necessitate vel utilitate tolli possint. Eadem enim absurda comitantur nonresidentiam, quae beneficiorum pluralitatem. Est enim hoc in Dei cultum, qui per mercenarios sordide et negligenter tractatur vel omnino omittitur; et aedificia corrunt ecclesiastica, et minuitur hospitalitas, crescente interim numero mercenariorum et episcoporum titularium. Est etiam hoc in proximi damnum, quia animae pereunt et dissipantur, eo quod non sit pastor, cujus exemplo et doctrina recuperentur. Defraudatur etiam fundator et collator beneficii, qui voluit serviri per virum probum et doctum, qui titulum haberet. Sibi etiam ille, qui non residet, plus nocet, quam aliis; quia contra rationem et charitatem facit, quum pastor et vigil et custos et medicus spiritualis ac nauta, qui ob officium stipendia accipit, ex socordia vel ambitione vel cupiditate a grege pascendo et custodiendo et regendo abest et sponsae suae non adhaeret, sed eam mercenario supponit, et prolem, quam ipse nutrire debuerat, more meretricium aliis nutriendam tradit. Quae tamen absurda procul dubio omnia tolluntur, quum necessitas vel utilitas ecclesiae pastoris absentiam postulat.

Tertia suppositio sit: Ecclesiasticum ministrum non residentem non solum violare jus naturae, ut dictum est, sed etiam jus positivum, licet in casu possit dispensari. Jus enim positivum et canonicum multis in locis residentiam praecipit, ut patet in c. Ex gestis,¹ e. Quia nonnulli,² c. Conquerente,³ c. Relatum,⁴ c. Ex parte,⁵ c. Qualiter,⁶ c. Inter,⁷ c. Ex tuae,⁸ c. Quum ad hoc,⁹ c. Clericos¹⁰ De clericis non residentibus; et C. 7. q. 1. c. Si quis¹¹ et c. Placuit¹² et c. Sciscitaris;¹³ et C. 10. q. 1. c. Decrevimus.¹⁴ In concilio etiam Antiocheno can. 21.¹⁵ idem praecipitur, et in Sardicensi can. 14.¹⁶ et in sexta synodo can. 80.¹⁷ et in concilio Tridentino sessione sexta de ref. cap. 1. Quibus in locis ita praecipitur residentia, ut in casu dispensari possit, ut colligitur ex c. Relatum et c. Inter quatuor,¹⁸ et c. Ex parte De clericis non residentibus, et ex c. Consuetudinem De clerico non residente libro sexto.¹⁹

His suppositis sit prima regula, quod ubi concurrunt licentia sive dispensatio juris vel hominis vel consuetudo eam supplens et justa causa non residendi, licet non residere eum, qui idoneum habet vicarium loco sui residentem. Quando enim haec duo concurrunt, nec in jus divinum aut naturale est talis absentia, quia adest

¹ C. 2. (III. 4).

² C. 6. ibid.

³ C. 8. ibid.

⁴ C. 10. ibid.

⁵ C. 16. ibid.

⁶ C. 29.

⁷ C. 47. l. e.

⁸ C. 3. ibid.

⁹ C. 4. ibid.

¹⁰ C. 9. ibid.

¹¹ C. 11. ibid.

¹² C. 17. ibid.

¹³ C. 21. l. c.

¹⁴ C. 10.

¹⁵ Textus hujus canonis concilii Antiocheni (a. 341 „in encaeniis“ habiti) extat apud Mansi VI, 1165.

¹⁶ Textus apud Mansi VI, 1148. Idem canon concilii Sardicensis (a. 343) alias XI numeratur Cf. Hefele, Conciliengeschichte 2. edit. I, 591.

¹⁷ Potius Quinisextae vel Trullanae synodi (a. 692) can. 80. apud Mansi XI, 930 ss.

¹⁸ C. 10. (III, 4).

¹⁹ C. unic. (III, 3).

causa, nec in jus positivum, quia adest dispensatio ipso jure probata vel consuetudo jus positivum abrogans. Causae autem non residendi ad necessitatem vel utilitatem ecclesiae reducuntur, ut patet ex c. Consuetudinem¹ De clerico non residente libro sexto. — Harum autem causarum prima est corporalis aegritudo, quae excusat a residentia, ut patet ex c. Ad audientiam De clericis non residentibus, et c. Consuetudinem De clericis non residentibus libro sexto. Quod tamen intelligendum est, quum salus animarum non exigit ejus praesentiam. Quae ubi exigitur,² debet animam suam ponere pro ovibus suis. — Secunda causa non residendi est vis aliqua; ut quum aliquis extra ecclesiam suam captivus retinetur. Nec enim talem Deus ad impossibile obligat. — Tertia est, quum personae praelati imminet periculum ob privatam invidiam vel ob odium ipsius. Tunc enim potest non residere, ut patet ex c. Pastoralis C. 7. q. 1.³ Secus autem res haberet, si tota ecclesia sua impeteretur. Hic enim deberet adesse ei usque ad mortem. — Quarta est tenuitas beneficii non potentis alere residentem. Tunc enim non obligatur suo sumptu evangelium praedicare.⁴ — Quinta est, quum licita est beneficiorum pluralitas. Quo casu, modo in uno resideat beneficio, potest in alio per vicarium servire, ut patet c. Super eo,⁵ c. Quum singula⁶ De praebendis sexto libro. — Sexta causa est excellentia in literis vel bonitate, plus juvenans in absentia, quam juvaret alius praesens. Quae quum accidunt, causa sunt, ut quis possit habere plura beneficia et consequenter excusari a residentia. — Septima est persecutio juris sui ad tempus. Quando enim quis persequitur jus suum, modo vicarium idoneum habeat, potest ab ecclesia abesse ad tempus, ut patet ex c. Ex parte tua⁷ De clerico non residente. — Octava est studium theologiae, ob quod per

¹ C. 15. (III. 4).

² Ms. sine sensu: *qua ubi erigere.*

³ C. 42.

⁴ Ms. *sine sumptu evangelium ponere.*

⁵ C. 6. (III. 4).

⁶ C. 32. *ibid.*

⁷ C. 13. *ibid.*

quinque annos abesse potest, c. Relatum est, c. Tuae¹ De clericis non residentibus. — Nona est lectio theologiae, ob quam per totam vitam abesse potest. — Decima, peregrinatio devotionis causa ad tempus. — Undecima, utilis recreatio ad modicum tempus. — Duodecima, praedicatio ecclesiae utilior quam residentia. — Decima tertia, servitium papae, modo fiat praecipue ob utilitatem ecclesiae, et ut papae ad eam promovendam serviat, et non ob ambitionem vel avaritiam, ut patet c. Quum dilectus² De clericis non residentibus. — Decima quarta, servitium simile episcopi; cui duo canonici inservire possunt et abesse, c. De caetero³ et c. Ad audientiam De clericis non residentibus. Et idem videtur de iis qui inserviunt legato. — Decima quinta, utilitas ecclesiae universalis, ut quum quis pergit ad concilium vel sit legatus ad res spirituales vel inquisitor vel cardinalis vicinum habens episcopatum. Non excusaretur autem, qui ob officia temporalia a grege abesset, maxime perpetuo, contra illud apostoli: „Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus.“⁴ — Decima sexta est necessitas ecclesiae suae requirens absentiam, vel major necessitas alterius ecclesiae exigens, ut ad tempus absit ab ecclesia sua. — Hae igitur et similes causae quum adsunt, et accedit licentia consuetudo vel consuetudo, excusant non residentem.

Secunda regula est: Ubi est justa causa non residendi, nec tamen adest licentia aut consuetudo excusans, peccat non residens, si residere potest. Agit enim talis contra jus positivum citatum in tertia suppositione.

Tertia regula est: Ubi adest licentia non residendi vel consuetudo excusans, non tamen adsunt causae non residendi, peccat ille, qui non residet; quia licet non incurrat censuras juris positivi, violat tamen charitatem et jus naturae, ut secunda suppositione fuit ostensum.

Ultima et epilogus est, quod ubi concurrunt causae non residendi et licentia vel consuetudo, licite non residet

¹ C. 12. (III. 4).

² C. 7. *ibid.*

³ C. 14. *ibid.*

⁴ II. Tim. 2. 4.

quis; ubi autem utrumque horum adesset vel alterum, non excusat eum, qui abest a sua ecclesia.

Et haec de residentia dicta sufficiant.

Caput III. De pensionibus.

Circa pensiones prima sit suppositio, fructus beneficiorum collatos esse tum ad ministros divini cultus alendos, tum etiam ad expensas fabricae et ceterorum vasorum divini cultus, tum demum ad pauperes sustentandos vel alia pietatis opera; quod constat ex C. 12. q. 2. c. Vobis enim¹ et c. De redditibus,² et C. 12. q. 1. c. Res.³ — Secunda suppositio sit, fructuum beneficiorum papam non esse dominum, sed principalem dispensatorem, ut inter alia colligitur ex c. Res C. 12. q. 1. — Tertia suppositio sit, pensionarium communiter loquendo non habere titulum nec officium, sed tantum jus percipiendi fructus sibi assignatos; et ideo pensio redimi potest, si non est annexa spirituali servitio; ut fit, quum datur alicui clerico pensio, ut coadjutor sit habentis titulum. Tunc enim talis pensio virtute est beneficium, et ideo redimi non potest, sicut nec beneficium.

His suppositis sit prima regula: Quum adest dispensatio sive assignatio pensionis per eum, ad quem spectat eam assignare, et adest etiam causa assignandi et modus conveniens, licite quis habet pensionem in uno vel pluribus beneficiis. Ille autem, cujus solius est assignare pensionem, est summus pontifex, ut consuetudo jam obtinuit.

Causae vero pensiones assignandi sunt variae. Prima, permutatio pinguioris beneficii cum alio tenuiorum reddituum; tunc enim, ut aequentur fructus, licet assignare pensionem in beneficio pinguiori, ut patet ex c. Ad quaestiones⁴ De rerum permutatione. Cavendum tamen est, ut nihil detur ratione majoris dignitatis beneficii, quod quis permutat. Esset enim hoc simonia, quia venderetur

¹ C. 23.

² C. 28. l. c.

³ C. 26.

⁴ C. 6. (III, 19). *Ad quaestiones* deest in ms.

honor spiritualis. — Secunda causa est direptio dubiae litis, quae ut tollatur, licet rem componere, assignato titulo et aliqua parte fructuum alteri litigantium, pensione concessa reliquo, ut patet ex c. Nisi essent De praebendis.¹ — Tertia est servitium spirituale, quod quis actu impendit ecclesiae; ut quum quis est coadjutor episcopi vel negotia ecclesiae gerit in concilio vel in curia. Hujusmodi enim statui potest pensio, unde quis vivat, quia „dignus est operarius cibo suo.“² — Quarta est servitium aliquod temporale, quod quis impendit ecclesiae. Eadem enim ratione statui potest pensio vel militi ecclesiam defendenti vel oeconomus vel ei, qui pulsat campanas, et similibus. Sic etiam regibus Hispaniae assignatur decimarum tertia pars. — Quinta est benemeritum fuisse quempiam de ecclesia ob hujusmodi temporalia vel spiritualia servitia. Talibus enim ut emeritis assignari possunt pensiones. — Sexta est, ut alatur, nutriatur et erudiatur ecclesiae futurus minister. Ad id enim potest assignari pensio pueris; sicut instituta dicuntur in Hispania praestimonia ad eum finem. — Septima est paupertas; pauperi enim clerico potest assignari pensio, ut possit sustentari juxta gradum suum. Nam ad pauperes alendos sunt instituti redditus ecclesiae.

Modus autem conveniens assignandi pensionem est, ubi servatur primo hoc, ne beneficium, super quod pensio assignatur, ita macrum reddatur, ut non possit minister convenienter sustentari. Ex hoc enim abusu cogitur habens titulum beneficii sordida quaeque committere, ut sustentetur. Fit etiam, ut aliquis habens unum beneficium cum fructibus et pensionem exhaurentem fructus alterius plus peccet, quam si haberet utrumque beneficium. Curaret enim utrumque, quum modo nihil curet, nisi fructus exigere. — Secundo cavendum est, ne coacerventur pensiones, ut excedant necessitatem ejus, cui conferuntur, nisi forte talis esset, ut ei quasi fideli dispensatori tuto posset committi; alias enim magnus est abusus, ut aliquis,

¹ C. 21. (II, 5)

² Matth. 10, 10

qui ecclesiae nullo modo prosit, titulo solius nobilitatis vel literaturae occupet redditus multis pauperibus dispensandos.

Ubi ergo adest papae licentia statuentis pensionem et simul causa eam statuendi et modus conveniens jam dictus, licite quis obtinet pensionem; quia nec peccat contra jus positivum, quum papa dispenset, nec contra jus naturae vel divinum, quum causa et modus conveniens adsit.

Secunda regula est, licet adsit dispensatio, si tamen non adsit causa vel modus conveniens, non est quis tutus in conscientia, licet non incurrat censuras juris. Peccat enim talis contra rationem naturalem, a quo non excusat papae dispensatio vel pensionis constitutio.

Tertia regula est, licet adesset causa et modus, si papae dispensatio non adesset vel constitutio, peccat pensionem obtinens, quia laedit auctoritatem pontificalem, cujus est jus hujusmodi pensiones statuendi; de quibus jam dicta sufficiant.

V.

De muneribus episcopalibus rite obeundis instructiones diversae.

~~~~~ Instructio visitationis dioecesium.

Primo loco videtur synodus dioecesana instituenda, qua synodo antiqui canones dioecesani confirmentur; et si quid pro temporis ac morum exigentia sit antiquandum vel etiam addendum, id fiat consulte. Est autem primaria ratio habenda in synodo haeresium miserae hujus aetatis, et providendum, ut ecclesia in puritate et sinceritate fidei orthodoxae conservetur et confirmetur. Nihil vero agatur de dogmatibus, quasi velit de his statuere (quod est summi pontificis et concilii generalis), sed decreta edita legitime suscipiat reverenter.

De officio inquisitionis fidei nihil dicimus, quandoquidem sunt in eo judices constituti apostolica auctoritate, qui pari jure in illo versantur. Nihilominus erit episcopi advertere, quando necessitas illud exigit, et si inquisitores in aliquo deficiant, erit ad summum pontificem referendum.

Episcopus tenetur singulis annis visitare suos dioecanos, ut habetur C. 10. q. 1. c. Decrevimus;¹ et D. Antoninus hoc ipsum refert in sua Summa, ubi multa de hac re proponit.

¹ C. 10.